

2013. AASTA AJALOO RIIGIEKSAMIST

Rainer Tõnnis

Eksami eesmärk.

Tulenevalt õpitulemuste välishindamise eesmärgist ja gümnaasiumi

lõpueksamite korraldamise ning gümnaasiumi lõpetamise tingimustest ja korrast on ajaloo riigieksami eesmärgiks:

1) Hinnata riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust, eriti järgmisi oskusi:

- näha ühiskonnas toimunud muutusi, arengu järjepidevust ajaloo vältel;
- leida Eesti ajaloo seoseid Euroopa ja kogu maailma ajalooga;
- kasutada vastavat faktilist materjali, näitamaks ühe või teise ajalooperioodi, ajaloosündmuse või -nähtuse, teatud probleemi mõistmist;
- arutleda ajaloo probleemide üle, toetudes vastavale tõendusmaterjalile, analüüsides ja hinnates mitmesuguste sündmuste ja nähtuste olemust ja kulgu, põhjuslikke seoseid, sarnasusi ja erinevusi, alternatiivseid arenguvõimalusi ning erinevaid tõlgendusi;
- refereerida, kommenteerida, analüüsida ja hinnata erinevaid ajalooallikaid, võrrelda neid omavahel;
- töötada ajalookaardiga ja ajaloo teemaliste piltidega, skeemide ja statistilise materjaliga ning teha nende alusel järeldusi.

2) Hinnata kursuse „Inimene. Ühiskond. Kultuur“, üldajaloo XX sajandi ja Eesti ajaloo põhisisu, olulisemate probleemide, tähtsamate sündmuste, kultuuripanuse, mõistete ja isikute tundmist.

3) Suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi.

4) Siduda järjestikuseid haridusastmeid ja -tasemeid, ühitada gümnaasiumi lõpueksamid kutseõppeasutuse, rakenduskõrgkooli ja ülikooli sisseastumiseksamitega.

5) Anda õpilastele võimalus saada objektiivsem ettekujutus oma õpitulemustest, koolile

ning õpetajatele võimalus hinnata oma õpitulemusi üleriigilisel taustal, kooli pidajal, Haridus- ja Teadusministeeriumil, lapsevanematel ja teistel saada tagasisidet õppimise/õpetamise tulemuslikkusest koolis.

- 6) Kavandada ja teha muudatusi riiklikus õppekavas, õppekirjanduses, õpetajate täiendkoolituses, suunata vastavat arendustööd.

(Ajaloo riigieksami eristus kiri 2013)

EKSAMI PÕHIANDMED

2013. aasta ajaloo riigeksam (edaspidi RE) toimus 28. mail, lisaeksam 6. juunil ja korduseksam 1. augustil.

Eksaminande oli kokku 893 (tabel 1).

Tabel 1. Riigeksamite üldstatistika

	N	Keskmine	Mediaan	St hälve	Alla 20p	Üle 80p	100p	Min	Max	Alla 20p (%)	Üle 80p (%)
Ajalugu	893	62.2	66	20.4	22	189	1	5	100	2.5	21.2
Bioloogia	2136	55.7	56	18.5	32	209	0	4	97	1.5	9.8
Eesti keel	7931	62.4	63	17.2	24	1267	15	11	100	0.3	16.0
Eesti keel teise keelena	2595	59.2	61	25.0	141	689	3	9	100	5.4	26.6
Füüsika	536	66.5	71	22.9	14	187	0	10	99	2.6	34.9
Geograafia	1142	53.1	54	18.0	28	69	0	10	95	2.5	6.0
Inglise keel	6562	72.0	75	16.4	10	2398	0	10	99	0.2	36.5
Keemia	625	68.1	72	21.3	13	220	1	7	100	2.1	35.2
Matemaatika	3416	61.0	63	25.9	200	986	45	0	100	5.9	28.9
Prantsuse keel	14	74.0	81	17.6	0	7	0	27	90	0.0	50.0
Saksa keel	183	77.4	82	17.6	0	101	6	20	100	0.0	55.2
Vene keel	1376	69.8	72	16.6	1	403	7	15	100	0.1	29.3
Vene keel (võõrkeel)	268	78.1	84	17.1	0	149	0	23	99	0.0	55.6
Ühiskonnaõpetus	5688	63.4	64	14.7	8	687	0	4	99	0.1	12.1

EKSAMITÖÖ ÜLESEHITUS

Eksamitöö koosneb neljast osast:

I osa – arutlus (25 p); II osa – Eesti ajalugu (25 p); III osa – Üldajalugu (25 p); IV osa –
Inimene-ühiskond-kultuur (25 p)

Tabel 2. Põhieksami tulemused aastate lõikes:

Aasta	Keskmine punktisumma	Eksaminandide arv	Standardhälve
2002	52,24	5190	19,41
2003	54,91	3849	20,22
2004	58,60	3339	19,42
2005	58,87	2872	19,32
2006	66,47	2248	18,51
2007	64,81	2158	17,50
2008	60,70	2220	19,50
2009	62,60	1933	19,50
2010	65,80	1760	18,77
2011	64,60	1508	19,10
2012	63,22	1122	18,45
2013	62,3	879	20,5

Eksaminandide arv on aastalt aastale järjepidevalt vähenenud, samuti on viimase kolme aasta lõikes vähenenud keskmine punktisumma (tabel 2).

2013 aasta RE eksamiosade keskmiste tulemuste võrdlus

I osa arutlus – keskmine tulemus 13 punkti (2012 – 14p)

II osa Eesti ajalugu – keskmine tulemus 16 punkti (2012 – 16p)

III osa Lähiajalugu – keskmine tulemus 17 punkti (2012 – 16p)

IV osa Inimene, ühiskond ja kultuur – keskmine tulemus 17 punkti (2012 – 18p)

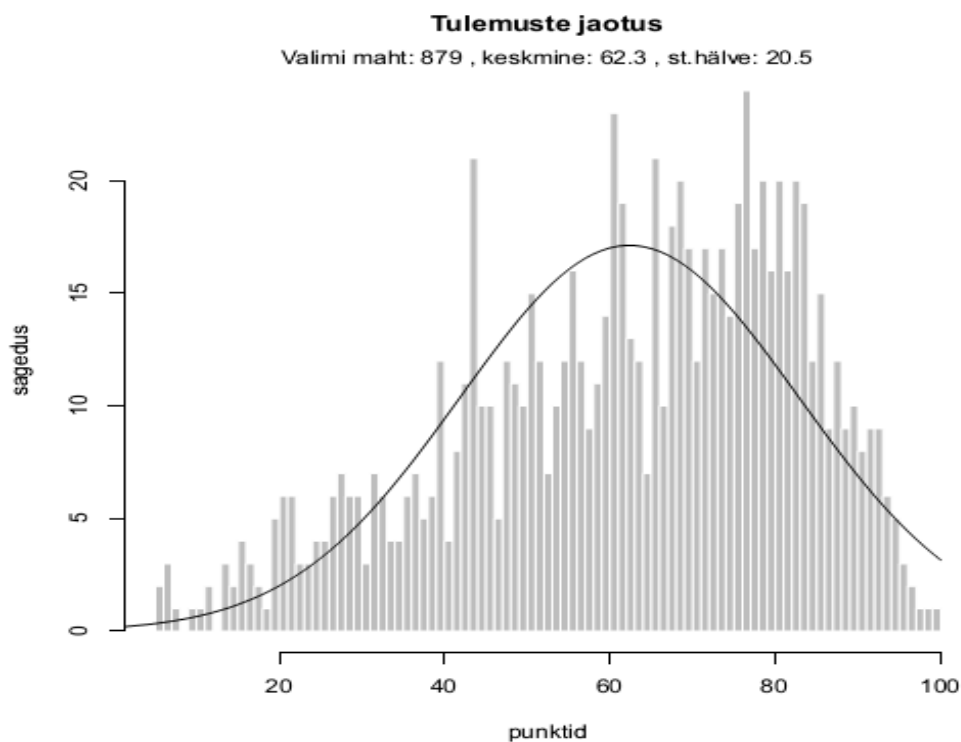
Tabel 3. Keskmiste tulemuste võrdlus osade kaupa

	Maksimum	Miinumum	Keskmine	Keskmine sooritus
I osa	25,00	0,00	13,09	52,37
II osa	25,00	0,00	15,75	62,69
III osa	25,00	0,00	16,85	67,41
IV osa	25,00	0,00	17,81	66,31

Tabelist nr. 3 ilmneb, et keskmiselt paremini on sooritatud eksami 3.osa (67,4%) ning kõige nõrgemini 1. osa (52,4%).

Graafikult 1 ilmneb, et tulemuste jaotus järgib Gausi kõverat, mis omakorda võimaldab järeldada, et eksami on olnud sooritajatele jõukohane.

Graafik 1. Ajaloo riigieksami tulemuste jaotus

Tabel 4. Eksamitulemus maakonniti

	N	N(%)	Keskmine	St hälve	Median	Alla 20p	90-100 p	100 p	Min	Max	Alla 20p(%)	90-100p(%)
Harju maakond	374	42.5	61.9	19.5	64	10	15	0	6	97	2.7	4.0
Hiiu maakond	3	0.3	59.7	15.3	54	0	0	0	48	77	0.0	0.0
Ida-Viru maakond	58	6.6	46.2	22.9	42	7	1	0	8	98	12.1	1.7
Jõgeva maakond	10	1.1	50.7	15.1	52	0	0	0	25	68	0.0	0.0
Järva maakond	15	1.7	70.6	12.7	72	0	0	0	44	87	0.0	0.0
Lääne-Viru maakond	41	4.7	64.7	15.1	68	0	2	0	22	92	0.0	4.9
Lääne maakond	32	3.6	54.6	22.0	60	2	0	0	7	86	6.2	0.0
Põlva maakond	2	0.2	82.0	7.1	82	0	0	0	77	87	0.0	0.0
Pärnu maakond	49	5.6	69.2	18.8	75	0	6	1	26	100	0.0	12.2
Rapla maakond	23	2.6	61.8	16.2	61	0	1	0	36	90	0.0	4.3
Saare maakond	17	1.9	63.6	16.5	66	0	0	0	26	84	0.0	0.0
Tartu maakond	179	20.4	69.0	20.8	74	2	30	0	15	99	1.1	16.8
Valga maakond	17	1.9	59.4	13.9	61	0	0	0	28	78	0.0	0.0
Viljandi maakond	50	5.7	60.3	19.3	62	1	0	0	16	88	2.0	0.0
Võru maakond	9	1.0	44.3	30.6	50	3	0	0	5	80	33.3	0.0
Kokku	879	100.0	62.3	20.5	66	25	55	1	5	100	2.8	6.3

Tabelist 4 ilmneb, et kõige rohkem eksaminande oli Harjumaal (sh. Tallinn), kõige vähem Põlva ja Hiiu maakonnas. Samuti oli kõige kõrgem keskmine sooritus Põlva maakonnas.

Kõige parem (100p) eksamitulemus saadi Pärnu maakonnas ja kehvim (5p) eksamitulemus saadi Võrumaal.

Eksamitulemused õppevormi järgi (tabel 5) erinevad peamiselt päevase ja kaugõppe vahel. Madalaima keskmise tulemuse said eksternõppes olevad eksaminandid. Üllatavalt kõrge keskmine tulemus oli kooli, enne 2012/13 õppeaastat, lõpetanud eksaminandidel.

Tabel 5. Kogu tulemus õppevormi põhjal

	N	N(%)	Keskmine	St hälve	Mediaan	Alla 20p	90-100p	100p	Min	Max	Alla 20p(%)	90-100p(%)
kutseõppeasutus	14	1.6	38.4	18.5	39	2	0	0	14	78	14.3	0.0
päevane õpe	747	85.0	65.5	18.5	69	6	52	1	7	100	0.8	7.0
eksternõpe	26	3.0	31.6	18.4	28	8	0	0	10	79	30.8	0.0
varemlõpetanud	19	2.2	61.8	21.5	60	1	2	0	16	98	5.3	10.5
õhtune või kaugõpe	73	8.3	45.5	20.8	48	8	1	0	5	94	11.0	1.4
Kokku	879	100.0	62.3	20.5	66	25	55	1	5	100	2.8	6.3

Eksaminandide hulgas oli tüdrukuid 97 võrra rohkem kui poisse (2012 – 143 võrra) (tabel 6). Tüdrukute tulemus on 2 punkti kõrgem kui poistel. Samas kõige parema (100p) ja kehvema (5p) tulemuse said tütarlapsed. 16 tütarlapsel ja 9 noormehel jäi eksamitulemus alla 20 punkti. Samuti üle 90 punkti saanute eksaminandide hulgas oli 21 tütarlast enam kui noormehi.

Tabel 6. Kogutulemus eksaminandi soo põhjal

	N	N(%)	Keskmine	St hälve	Mediaan	Alla 20p	90-100p	100p	Min	Max	Alla 20p(%)	90-100p(%)
M	391	44.5	61.4	19.7	64	9	17	0	6	98	2.3	4.3
N	488	55.5	63.1	21.1	67	16	38	1	5	100	3.3	7.8
Kokku	879	100.0	62.3	20.5	66	25	55	1	5	100	2.8	6.3

Eesti keeles eksamitöö kirjutavate keskmine eksamitulemus oli 9 punkti parem kui vene keeles kirjutavatel (2012 – 9 p). Võrreldes 2012. aasta ajaloo riigieksamiga oli vene

õppekeeleks eksaminandide osakaal protsentuaalselt väiksem kui 2013. aasta ajaloo riigieksamil (tabel 7).

Tabel 7. Tulemus eksaminandi õppekeele põhjal.

	N	N(%)	Keskmine	St hälve	Mediaan	Alla 20p	90-100p	100p	Min	Max	Alla 20p(%)	90-100p(%)
Eesti	818	93.1	63.0	20.2	66	21	51	1	5	100	2.6	6.2
Vene	61	6.9	54.0	22.7	54	4	4	0	8	97	6.6	6.6
Kokku	879	100.0	62.3	20.5	66	25	55	1	5	100	2.8	6.3

I OSA ARUTLUS

Maakondade lõikes on kõige kõrgem sooritusprotsent Põlva maakonnas 82,0 (2 eksami sooritajat) ja kõige madalam Võru maakonnas 28,5 (9 sooritajat). Üle 60 protsendi on keskmine sooritusprotsent Järvamaal 62,27 (15 sooritajat), Tartumaal 60,37 (179 sooritajat) ja Pärnumaal 61,47 (49 sooritajat). Selgelt madalam tulemus võrreldes keskmisega(52,37) on Ida-Virumaal 42,21 (58 sooritajat) ja Jõgevamaal 43,2 (10 sooritajat) (tabel 8).

Tabel 8. Arutluse tulemused maakondade lõikes

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
Harju maakond	374	42.55	12.49	49.96	0	12	24	5.44
Hiiu maakond	3	0.34	17.50	70.00	14	19	19	2.60
Ida-Viru maakond	58	6.60	10.55	42.21	0	9	25	6.68
Jõgeva maakond	10	1.14	10.80	43.20	1	11	18	5.16
Järva maakond	15	1.71	15.57	62.27	6	18	20	4.55
Lääne-Viru maakond	41	4.66	13.30	53.22	2	14	22	4.18
Lääne maakond	32	3.64	11.50	46.00	0	12	22	6.00
Põlva maakond	2	0.23	20.50	82.00	20	20	20	0.00
Pärnu maakond	49	5.57	15.37	61.47	2	16	25	5.52
Rapla maakond	23	2.62	12.87	51.48	2	12	21	5.03
Saare maakond	17	1.93	12.12	48.47	4	14	18	4.82
Tartu maakond	179	20.36	15.09	60.37	0	16	25	5.87
Valga maakond	17	1.93	14.12	56.47	4	14	22	4.39
Viljandi maakond	50	5.69	12.18	48.71	0	12	20	5.04
Võru maakond	9	1.02	7.12	28.50	0	7	16	7.17
Kokku	879	100.00	13.09	52.37	0	14	25	5.71

Arutluse keskmine sooritusprotsent õppekeele põhjal ei erine oluliselt. Vene õppekeelega eksaminandidel on sooritusprotsent 2,25 protsendi võrra kõrgem kui eesti õppekeelega eksaminandidel (tabel 9).

Tabel 9. Arutluse tulemused eksaminandi õppekeele põhjal

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
Eesti	818	93.06	13.05	52.21	0	14	25	5.67
Vene	61	6.94	13.61	54.46	0	13	25	6.32
Kokku	879	100.00	13.09	52.37	0	14	25	5.71

Arutluse tulemused tüdrukute ja poiste vahel oluliselt ei erine. Poiste tulemus on keskmisest punktisummast ühe punkti võrra madalam ja tüdrukute oma 1,4 punkti võrra kõrgem (tabel 10).

Tabel 10. Kogutulemus eksaminandi soo põhjal

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
M	391	44.48	12.32	49.26	0	12	24	5.74
N	488	55.52	13.71	54.83	0	14	25	5.63
Kokku	879	100.00	13.09	52.37	0	14	25	5.71

Tabelist 11 ilmneb, et kõige populaarseim arutluse teema oli eksaminandidel III teema „Miks algas ja avaldus külm sõda“ (289 eksaminandi) ja vähem valitum II teema „Eesti Vabariigi poliitiline areng: demokraatlikust riigist autoritaarseks riigiks (1918-1938). Kuus eksaminandi ei kirjutanud arutlust. Kõige paremini kirjutati teemal „Suure Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni reformide mõju Euroopale“ (sooritusprotsent 64,50) ja kehvemini „Sündmus, mis on mõjutanud Eesti ajalugu 20. sajandil kõige enam.“ (sooritusprotsent 31,14). Kahe teema keskmise punktisumma erinevus on ligi 8,4 punkti. Antud teema kehvast sooritusprotsentist selgitab see, et eksaminandid ei valinud konkreetset sündmust, millest kirjutada, vaid erinevaid sündmusi. Sellega väljusid teema piiridest ja ei suutnud teemat piisavalt analüüsida ja sügavamaid järeldusi teha (tabel 11).

Tabel 11. Tulemused valitud teema põhjal.

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	max	mediaan	st. hälve
1. teema	135	15.36	7.79	31.14	0	22	7	5.07
2. teema	47	5.35	13.73	54.94	2	22	16	5.04
3. teema	289	32.88	13.64	54.55	0	24	14	4.86
4. teema	185	21.05	13.68	54.70	0	25	14	5.46
5. teema	80	9.10	16.12	64.50	2	25	16	5.83
6. teema	137	15.59	14.40	57.59	0	24	15	5.40
ei kirjutanud	6	0.68						
Kokku	879	100.00	13.09	52.37	0	25	14	5.71

Noormeeste hulgas oli populaarseim III teema (148 eksaminandi), teisi teemasid valiti vähem (tabel 12). Ka tütarlapsed valisid kõige enam III teema (141 eksaminandi) aga palju valiti IV (96 eksaminandi) ja V teema (87 eksaminandi) (tabel 13). Tulemused olulisel määral ei erinenud, vähim punkte saadi I teema eest, keskmiselt 6,85 punkti noormehed ja 8,58 punkti tütarlapsed. Kõige rohkem punkte saadi V teema eest, keskmiselt 14,35 punkti noormehes ja 16,60 punkti tütarlapsed. Tütarlaste arutluse keskmine punktisumma oli 1,4 punkti kõrgem (2012- 1,8 p) kui noormeestel.

Tabel 12. Tulemused valitud teema põhjal – mehed.

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	max	mediaan	st. hälve
1. teema	62	15.86	6.85	27.39	0	22	6	4.89
2. teema	20	5.12	13.60	54.40	6	20	16	4.87
3. teema	148	37.85	13.26	53.05	0	24	14	4.94
4. teema	89	22.76	13.09	52.36	2	24	13	5.34
5. teema	17	4.35	14.35	57.41	4	24	14	6.31
6. teema	50	12.79	13.71	54.84	0	24	14	6.02
ei kirjutanud	5	1.28						
Kokku	391	100.00	12.32	49.26	0	24	12	5.74

Tabel 13. Tulemused valitud teema põhjal – naised.

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	max	mediaan	st. hälve
1. teema	73	14.96	8.58	34.33	0	22	8	5.11
2. teema	27	5.53	13.83	55.33	2	22	15	5.26
3. teema	141	28.89	14.03	56.11	0	24	14	4.75

4. teema	96	19.67	14.22	56.88	0	25	14	5.54
5. teema	63	12.91	16.60	66.41	2	25	16	5.65
6. teema	87	17.83	14.79	59.17	0	24	16	5.00
ei kirjutanud	1	0.20						
Kokku	488	100.00	13.71	54.83	0	25	14	5.63

Tabel 14. Tulemused valitud teema põhjal – eesti õppekeelelega.

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	max	mediaan	st. hälve
1. teema	126	15.40	7.74	30.97	0	22	7	5.19
2. teema	44	5.38	14.03	56.14	2	22	16	5.02
3. teema	273	33.37	13.83	55.32	0	24	14	4.74
4. teema	165	20.17	13.43	53.71	0	25	13	5.46
5. teema	73	8.92	15.70	62.79	2	24	16	5.76
6. teema	131	16.01	14.27	57.08	0	24	14	5.35
ei kirjutanud	6	0.73						
Kokku	818	100.00	13.05	52.21	0	25	14	5.67

Tabel 15. Tulemused valitud teema põhjal – vene õppekeelelega.

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	max	mediaan	st. hälve
1. variant	18	17.31	11.36	45.44	0	24	10	5.88
2. variant	4	3.85	8.62	34.50	0	13	11	5.85
3. variant	36	34.62	12.31	49.22	0	22	12	5.47
4. variant	12	11.54	10.17	40.67	0	20	12	5.69
5. variant	32	30.77	16.38	65.50	2	24	18	6.37
6. variant	1	0.96	11.50	46.00	12	12	12	
ei kirjutanud	1	0.96	0.00	0.00	0	0	0	

Tulemustest osaoskuste kaupa (struktuur 3p, aeg 1p, taust 1p, teemaelemendid 5p, arutus 6p, näited 4p, järeldused 4p, õigekiri 2p) ilmneb, et kõige raskem on eksaminandidele avada teema arutlusena (tabel 16). Arutluse kirjutanud eksaminandid orienteeruvad hästi ajastuses ja suudavad arutluse hästi struktureerida. Samas jäädakse hätta teema analüüsi, järelduste tegemise ja näidete toomisega.

Tabel 16. Aspektide sooritusprotsendid teemade lõikes.

	N	N (%)	Struktuur	Aeg	Taust	Teema	Analüüs	Näited	Järeldus	Õigekiri
1. teema	135	15.36	48.33	64.07	60.00	32.96	20.80	23.80	21.57	43.33
2. teema	47	5.35	64.36	80.85	82.98	66.17	40.07	53.46	38.56	70.74
3. teema	289	32.88	72.92	69.55	77.34	66.47	41.55	48.79	39.14	68.77
4. teema	185	21.05	70.81	50.54	66.49	69.51	42.88	50.41	41.76	67.70
5. teema	80	9.10	83.12	85.62	78.12	75.25	51.15	56.88	52.34	81.25
6. teema	137	15.59	76.82	59.49	69.71	75.91	45.44	45.35	44.98	71.72
ei kirjutanud	6	0.68								
Kokku	879	100.00	69.76	65.18	71.53	64.20	40.03	45.72	39.08	66.32

Hindajate tagasiside arutlusele:

I. Sündmus, mis on mõjutanud Eesti ajalugu 20. sajandil kõige enam

Hindajad toovad välja, et antud teema hästi töötanud ja eksaminandidel oli raskusi pealkirjast arusaamisega. Eksaminandid kirjeldasid erinevaid sündmusi 20. sajandi Eesti ajaloost. Lõpuks valiti kirjeldusest üks sündmus, mille kohta öeldi kokkuvõtvalt, et nende teiste sündmuste seas on üks sündmus (nt iseseisvuse kaotus) tähtsaim. Sündmuse enda käsitus jäi sageli minimaalseks. Sageli jõuti järeldusele, et ühte olulisemat on raske välja tuua. Seega õpilasele on läbi aastate olnud sellised teemad väga laiad ja ta ei saa aru mõistest sündmus. Keskmise sooritusprotsent oli 31,1.

Omapäraseid väljendusi:

- Koos Stalini surmaga saabunud sulaaeg tõi kaasa tsensuuri ja kiirelt lagunes NSV Liit.
- Sündis esimene laulupidu 1969.
- 1991. aastal moodustati balti kett, et veneväed tagasi tõrjuda ja hoida ära teletorni vallutamine.
- Aastad möödusid ja inimesed arenesid ja arendasid endid paremuse poole.

II. Eesti Vabariigi poliitiline areng: demokraatlikust riigist autoritaarseks riigiks (1918-1939)

Eksaminandid valisid vähe antud teemat. Hindajate arvates selline sõnastus ei kutsu analüüsima, sest pealkiri ei sisalda probleemi. Kes antud teemal kirjutasid, kippusid andma üldülevaadet elust Eesti Vabariigis aastail 1918-1939. Lisaks poliitikale kirjeldati ka majandus- ja kultuurielu. Sissejuhatuses esines tagasivaade kaugesse minevikku, või siis aastasse 1917. Samas eksaminandid siiski arutlesid ja töid välja põhjused, miks selline muutus toimus – ebapüsivad valitsused, majanduskriis, vapside tegevus jne. Keskmine sooritusprotsent oli 55.

Omapäraseid väljendusi:

- Ülidemokraatlik põhiseadus loomis meile endile ka kõikaid kodaratesse.
- Konstantin Päts ei olnud rumal mees ning oma kaotust ette aimates sooritas ta koos J. Laidoneriga 12. märtsil 1934. aastal riigipöörde.
- Põhiseaduse välja andmiseks korraldati mitu rahvahääletust, kuid need kukkusid läbi, õhk oli elektrit täis ning tekkisid isegi füüsilised konfliktid.

III. Miks algas ja kuidas avaldus külm sõda.

Külma sõja alguseks nimetati enamasti Berliini blokaadi, Churchilli Fultoni kõnet, Stalini kõnet veebruar 1946, kuid oli nimetatud ka vastuolusid juba Jalta ja Potsdami konverentsil, ideoloogilisi erinevusi, NSV Liidu maailmarevolutsiooni plaani. Teema töötas hästi ja vastused olid oodatutele sarnased. Puudu jäi analüüsist ja järeldustest. Probleemiks oli demokraatia kriisikolletes – nimelt peeti nii Lõuna-koread kui ka Lõuna-Vietnami demokraatlikeks riikideks. Teine probleem oli Venemaa nimetuses – NSV Liidu asemel oli paljudel juhtudel lihtsalt Venemaa, mida ei saa õigeaks lugeda. Küllalt hästi teati Trumani doktriini ja selle mõju kommunismi tõkestamisel, kuid osadel juhtudel võrdles õpilane seda Brežnevi doktriiniga, mis oli oluliselt hilisem. Keskmine sooritusprotsent oli 53.

Omapäraseid väljendusi:

- Suure tehnoloogiliste leiutistega nagu internet ja mobiiltelefon, käis käsikäes sõjandus.
- Võitlus tuumarelva pärast asendus nn tähesõdadega, kosmoserelvade ja inimese orbiidilt välja saatmisega, mis tõi kaasa tohutu arengu tehnika valdkonnas.
- Külma sõja rivaallus sai oma nime ühe Ameerika diplomaadi poolt tema kirjavahetuses kodumaaga.

- Mitmed külma sõja etapid ei möödunud nii rahumeelselt nagu 1950. aastatel peetud Korea sõda ja 60.aastate lõpul peetud Vietnami sõda.
- Külma sõda algas, sest USA tahtis peatada kommunismi peale pressimise teistes riikidesse.
- NSV Liidu liikmesriigid elasid „raudse eesriide“ taga. Osaliselt hakati NSV Liidu tegemisi segama nii Harry Trumani järgi tuntuks saanud Trumani doktriini kui ka NSV Liidu mõjuvõimu langusega.
- USA sai sõjas lüüa ning tõmbas väed ühel hetkel Vietnamist välja. Edasi Vietnamist kommunism ei levinud ning seega polnud sõjal erilist mõtet.
- Kõvasti tehti propagandat.

IV. Natslik Saksamaa ja stalinlik Nõukogude Liit: sarnasused ja erinevused.

Hea teema, mis võimaldas võrdlust ja analüüsi. Erinevustest toodi välja võimulesaamise viisi, erinevat ideoloogiat, suhtumist eraomandisse. Sarnasustest repressioone, ühepartei süsteemi, isikukultust, agressiivset välispoliitikat. Taustana toodi välja I maailmasõja mõju riikidele. Kahjuks eksiti pealkirja ümberkirjutamisel: natsisitlik, stalinistlik. Faktid ja näited sassis. Mõisted natsionalism natsionaalsotsialismi asemel, tööline-töölisrahvas, töölisklassirahvas, proletariaadid. Kollektiviseerimine ja industrialiseerimine on samane protsess. Saksamaa diktatuuri puhul toodi rohkem näiteid kui NSVL kohta. Järelduste tegemine oli eksaminandidele siin raske. Keskmise sooritusprotsent oli 52,4.

Omapäraseid väljendusi:

- Oktoobripöörde korraldasid punased kommunistid.
- Hitler võttis endale tiitliks fүүrer ja Stalin seltsimees.
- Roimad on peidetud arhiividesse; terror on silma alt väljas.
- Ka oma sarnasuste juures on nad erinevad kui öö ja päev

V. Suure Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni reformide mõju Euroopale.

Teemana hea valik, võimaldas arutleda ja põhjendada. Valiti suhteliselt vähe ja valisid need, kes asja tundsid. Kirjutati suhteliselt hästi. Esile toodi võrdsuse idee levikut, suuremaid võimalusi karjääri teha, Napoleoni koodeksite eeskuju Euroopa seadusloomele, rahva võimalusi osaleda poliitikas ja rahvusluse teket. Probleemiks oli, et teema võimaldas seoseid ja analüüsi, kuid arutlustes puudusid näited. Kohati aeti segamini tööstusrevolutsiooni eeldused ja tagajärjed. Enim keskendatakse tähelepanu revolutsiooni mõjudele kui Napoleoni

reformidele. Tüüpiline teemajaotus oli: mis toimus riigivalitsemises, millised olid muutused Prantsusmaal, mis muutus kultuuris, moes. Keskmine sooritusprotsent oli 57,4.

Omapäraseid väljendusi:

- uus mood- hakati kandma teksasid.
- Inimesed arenesid ja majandus arenes.

VI. Tööstusrevolutsiooni positiivsed ja negatiivsed tagajärjed.

Teema võimaldas välja tuua erinevate tagajärgede positiivseid ja negatiivseid külgi. Populaarsed teemaelemendid olid tehnika areng, linnastumine, elutingimuste halvenemine, peremudeli muutus, transpordi ja kaubanduse areng, hariduse ja kultuuri areng, kuritegevuse laienemine jne. Kohati aeti segamini tööstusrevolutsiooni eeldused ja tagajärjed. Positiivne ja negatiivne pole alati tasakaalus välja toodud. Keskmine sooritusprotsent oli 54,8.

Omapäraseid väljendusi:

- 19. sajandi II poolel tekkisid arenenud sidepidamisvahendid.
- Tööstuse kiire areng aitas kaasa leiutiste leiutamisel.
- Tööstusrevolutsiooni kujutatakse tihti ette väga ebainimliku ja räpase ajajärguna ajaloos.
- Selle vajalikkuse tõi kaasa suured inimese juurdekasvud ja tehnoloogia areng ning vajadus praktilisematele lahendustele. Inimeste rolli suurenemisega riigi juhtimisel tekkis vajadus mehhaniseerida senised tsunftlikud tootmised.
- Mitmed arengud võivad algul tunduda hirmutavad ja pigem negatiivsed, kuid tihti kasvavad neist välja protsessid, mis panevad rattad liikuma.

Kokkuvõtte arutlustest:

Valdavalt jäid arutlused keskmise tulemusega 13 – 17 punkti vahele. Teemad olid täiesti kirjutatavad, aga paistis, et päris mitmed eksaminandid tegid vale valiku. Kõige rohkem mindi alt 1. teemaga, ilmselt arvati, et midagi Eesti ajaloost ikka teatakse ja see “midagi” siis pandi üsna kriitikavabalt ja pealkirja/teema sõnastusse süvenemata paberile. Selle teema valisid vist

nõrgemad õpilased. Analüüsi oli vähestes töodes, peamiselt toodi välja üldised iseloomulikud jooned. Kalduti kirjeldustesse, selgitusi miks miski juhtus ei esitatud. Iseloomulikud olid nõrgad kokkuvõtted ja järeldused. Peamiselt piirdui kolme nelja reaga. Analüüsist tulenevaid järeldusi ja põhjendatud hinnanguid välja ei toodud.

II OSA EESTI AJALUGU

Eksaminandide keskmine punktisumma 15,67 oli eelmise aasta tulemusest 0,1 punkti kehvem (2012 – 15,75 p) . Eesti keelsete eksaminandide tulemus oli 3 punkti kõrgem kui vene keeles töö kirjutanutel (tabel 17). Tütarlaste ja noormeeste tulemused olid peaaegu võrdsed, tütarlastel 0,1 p parem (tabel 18).

Tabel 17. Tulemused õppekeele põhjal

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
Eesti	818	93.06	15.88	63.51	3	16	25	5.27
Vene	61	6.94	12.92	51.67	2	13	23	5.75
Kokku	879	100.00	15.67	62.69	2	16	25	5.36

Tabel 18. Tulemused eksaminandi soo järgi

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
M	391	44.48	15.63	62.52	3	16	25	5.27
N	488	55.52	15.71	62.83	2	16	25	5.43
Kokku	879	100.00	15.67	62.69	2	16	25	5.36

HINDAJATE TAGASISIDE:

I. pöördepunktid Eesti ajaloos. 13 p.

1. Millised sündmused toimusid Eesti alal enne ja millised pärast Põhjasõda? (4 p)

Veatuid vastuseid oli vähe. Oodatult oli segamini restitutsioon, reduktsioon. Väga paljud olid ära vahetanud Piibli täieliku tõlke ilmumise eesti keeles (kirjutades enne Põhjasõda) ja reformatsiooni (kirjutades pärast Põhjasõda).

1.2. Valige eespool nimetatud sündmustest üks ja selgitage selle mõju Eesti ajaloos. (1 p)

Palju ebamääraseid vastuseid, täpselt ei teata, millega tegu. Kõige vähem valiti ja kõige halvemini põhjendati Hansa Liitu. Enim valiti selgitamiseks Piibli täieliku tõlke ilmumine

eesti keeles, reformatsioon, Forseliuse seminari avamine. Kohati jäid selgitused pigem sündmuse ümbersõnastamiseks, liialt laialivalguvaks või esinesid ka valed faktid.

1.3. Selgitage, miks võib Põhjasõda pidada pöördepunktiks Eesti ajaloos. (1 p)

Suhteliselt hästi vastatud. Oli ka väga ebamääraseid vastuseid - võõrvõim vahetus. Mitmed õpilased kirjutasid, et selle sõja võitsid eestlased. Pöördepunktide puhul ei ole võimalik vastuseks kirjutada, et võim vahetus, vastus peab olema siiski konkreetsem. Põhjasõja kui pöördepunkti selgitamisel jõuti pärisorjuse kaotamisest koguni Eesti Vabariigi iseseisvumiseni.

Ülesande keskmine sooritusprotsent oli 67,5.

2. Rootsi võimu laienemine Eestis. Kirjutage iga lepingu juurde, mis alad Eestis läksid Rootsi võimu alla? (3 p).

Antud ülesandes oli viga, kus Pljussa rahu oli asendatud Jam Zapolski rahuga. Kuna viga oli eksami koostajapoolne, anti eksaminandidele vähemalt 1p ülesande eest. Sageli aeti segi Brömsebro ja Altmargi leping. Altmargi lepingu juurde oli paljudel kirjutatud vastuseks Põhja-Eesti. Tugevad õpilased tabasid Jam Zapolski puhul ära, et tegemist on Poola ja Venemaa vahelise lepinguga. Paljud, kes oskasid kahte esimest korrektselt, vastasid Jam Zapolski puhul automaatselt Põhja-Eesti. Reeglina, kes vastasid kaks esimest valesti, vastasid valesti (nende vastus ei olnud mistahes loogikat rakendades õige) ka Jam Zapolski. Küsimus oli mõnevõrra halvasti sõnastatud. Kui vastuses eeldati konkreetsete Eesti alade nimetamist, siis ehk oleks olnud parem küsida, mis Eesti osad läksid Rootsi riigi koosseisu antud lepinguga. Keskmine sooritusprotsent oli 71.

3. Töö kaardiga. (4 p)

3.1. Mis sündmuse järel hakkas kehtima kaardil kujutatud haldusjaotus? Selgitage, mille alusel otsustasite. (1 p)

Väga halvasti vastatud küsimus. Paljud õpilased ei tunne üldse kaarti. Vastuseks sobisid kõik Eesti pöördesündmused ja kõigi põhjenduseks Petserimaa. Mitmed leidsid, et kaart algas iseseisvumisega ja lõppes Tartu rahuga. Mitmed õpilased jätsid kogu 3. ülesande täitmata. Eksiti sageli sellega, et kirjutati sündmuseks Eesti iseseisvumine. Kõige sagedasem valedest vastustest oli asehalduskorra kaotamise järgne kaart ja põhjenduse esines sageli ka, et oli olemas Võru maakond.

3.2. Nimetage kaks sündmust perioodist, kui kehtis kaardil kujutatud haldusjaotus. Kirjeldage nende sündmuste mõju Eesti ajaloos. (2 p)

Probleemiks on, et õpilane ei tea, mida tähendab sündmus, sündmuse asemel pakuti protsessi. Kui ei tundnud ära kaarti, siis ei osatud ka siin õiget vastust anda. Paljud valisid Tartu rahu, kuid eksisid riigiga, vastates NSV Liit.

3.3. Mis sündmus lõpetas kaardil kujutatud haldusjaotuse? (1 p)

Kui ei tuntud ära kaarti, siis oli ka siin vale vastus, mitmetes töödes Tartu rahu. Vastati näiteks II maailmasõda, Eesti okupeerimine NSVL poolt jne.

Ülesande keskmine sooritusprotsent oli 52.

4. Nimetage Eesti iseseisvumise ja iseseisvuse taastamise kaks sarnasust. (2 p)

Palju vigu tekkis seoses sellega, et ei teatud, mis riigi koosseisust iseseisvuti või taasiseseisvuti. Selle asemel, et kastuda Venemaa, kasutati, tsaari-Venemaa, Nõukogude Venemaa ja Nõukogude Liit, kuid vales kontekstis. Hindajad märkisid, et iseseisvuse ja iseseisvumise taastamise sarnasusi oli eksaminandidel raske leida. Keskmine sooritusprotsent oli 54.

II. Eesti 20. sajandi esimesel poolel. 12 p.

1. Tooge üks näide 1905. aasta revolutsiooni tagajärgede kohta Eesti ühiskondlik-poliitilises elus ja hariduses. (2 p)

Antud küsimust oli jäetud kõige rohkem vastamata ja esines ka ümbrikke, kus neljas- viies järjestikuses töös vastused puudusid. Ühiskondlik-poliitilises elus toimunu kohta esines õigeid näiteid rohkem. Hariduselu näidete puhul oli probleemiks üldsõnalisus (näiteks tuli eestikeelne haridus, täpsustamata oli jäetud millisel tasandil või millistes koolides). Mitmed eksisid Tõnissoni partei nimega. Paljud eksaminandid ei tea, mis on näide. Keskmine sooritusprotsent oli 40,2.

2. Jagage sündmused perioodidesse, kirjutades sündmuse ees oleva numbri õigesse lahtrisse. (2p) (7-8 õiget 2 p, 5-6 õiget 1 p)

Tsaarivõimu kukutamine, Iseseisvusmanifesti väljakuulutamise, Tartu rahu kehtestamine ning esimese põhiseaduse vastuvõtmine olid sündmused, mis paigutati enamasti õigesse lahtrisse, eksimusi oli kõige rohkem Asutava Kogu avakoosoleku ja Bresti rahulepingu sõlmimisega. Keskmine sooritusprotsent oli 50.

3. Valige ülesandes 2. esitatud loetelust üks sündmus ning põhjendage selle tähtsust Eesti ajaloos. (1 p)

Kõige sagedamini valiti Tartu rahu ja ka põhjendati kõige paremini. Eksisid need, kes kirjutasid, et see oli NSVL-iga sõlmitud leping. Kordagi ei valitud Bresti rahu. Keskmine sooritusprotsent oli 80,5.

4. Valige loetelust kaks väidet. Näite abil tõestage või lükake ümber väite paikapidavus. (2 p)

Ülesande juures oleks pidanud olema täpsustus, et tõestus või ümberlükkamine tuleb alla joonida, sest alati ei pruugi tõestus või ümberlükkamine näitest välja tulla. Osad õpilased ei ole aru saanud, mida tähendab näide ning aetakse ka segamini majandus, sisepoliitika ja haridus. Keskmise sooritusprotsent oli 58,4.

5. Töö dokumendiga. Lugege läbi katkend 1940. aastal vastu võetud Eesti NSV konstitutsioonist. Tooge kaks näidet Eesti ajaloost 1940. aastatel, mis tõestavad, et kõnealuse dokumendi sätetest ei peetud tegelikult kinni. (2 p)

Suhteliselt hästi vastatud. Mõned ajasid segamini ENSV väljaastumisõiguse inimeste lahkumisõigusega riigist. Paljud tõid näiteks küüditamise, kuid ei selgitanud, kuidas see toodud paragrahvidega seotud on. Eksaminandid jätsid tähelepanuta, et näited peavad olema 1940. aastate kohta. Keskmise sooritusprotsent oli 78,6.

6. Millised tunnused iseloomustavad vaikivat ajastut, millised Nõukogude Eesti ühiskonda ja millised sobivad mõlemale? Kirjutage tunnuse ees olev number tabeli õigesse lahtrisse. (3p) (9-10 õiget 3 p, 7-8 õiget 2 p, 5-6 õiget 1 p)

Väga õnnestunud küsimus kontrollimaks vaikivat ajastut ja Nõukogude Eesti ühiskonda. Kõige rohkem eksiti riikliku propagandatalituse asutamisega, mille puhul paigutati seda nii Nõukogude Eesti kui ka mõlemale sobiva lahtrisse. Üllatavalt paljud arvasid, et metsavendlus toimus ka vaikival ajastul, samuti kolhoosid, kommunistliku partei ladviku ülemvõim. Mitmed arvasid, et vaikival ajastul oli majandus orienteeritud NSV Liidu turule ja Nõukogude Eestis lääneturule. Mõned arvasid, et tsensuur kehtis vaid Nõukogude Eestis, samuti toimus ainult siis nimede eestistamine. Keskmise sooritusprotsent oli 78.

Kokkuvõte II osast:

Eesti ajaloo teine osa oli paremini vastatud kui esimene osa. ähesed õpilased said maksimum tulemust. Eksaminandide teadmised Eesti ajaloost vähenevad, on pealiskaudsed, tervikpilt puudub, seoseid ei suudeta leida ja endiselt keskendub osa eksaminande aastaarvude päheõppimisele. Juba eelmisel aastal jäeti mitmed ülesanded vastamata, nii ka tänavu. Taoline tendents oli iseloomulik ka eksami algusaastatele. Vahepealsetel aastatel leidis täitmata ülesandeid haruharva.

III OSA ÜLDAJALUGU

Eksaminandide keskmine punktisumma 16,85 oli eelmise aasta tulemusest 1,3 punkti kõrgem (2012 – 15,58 p). Eesti keelsete eksaminandide tulemus oli 1,8 punkti kõrgem kui vene keeles töö kirjutanutel (tabel 19). Noormeeste keskmine tulemus oli 1 punkti võrra parem kui tütarlastel (tabel 20).

Tabel 19. Tulemused õppekeele põhjal

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
Eesti	818	93.06	16.98	67.92	0	18	25	5.57
Vene	61	6.94	15.13	60.52	2	16	25	5.91
Kokku	879	100.00	16.85	67.41	0	18	25	5.61

Tabel 20. Tulemused eksaminandi soo järgi

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
M	391	44.48	17.47	69.86	1	18	25	4.97
N	488	55.52	16.36	65.44	0	17	25	6.03
Kokku	879	100.00	16.85	67.41	0	18	25	5.61

Hindajate tagasiside:

I. Rahvusvahelised suhted 20. sajandil (1991. aastani). 12 p.

1. Töö karikatuuriga. (2 p)

Ülesanne oli jõukohane 12. klassi õpilasele. Märkimisväärselt lihtsam kui 2005. aastal riigieksamil olnud karikatuur. Küsimused (nii 1.1. kui 1.2.) oli esitatud nii, et neile oleks saanud vastata ka karikatuuri mõistmata. Tähelepanuväärne oli, et eksaminand selgitas lahti, mida tähendab mõiste reparatsioon, aga ei toonud välja eesmärgi. Keskmine sooritusprotsent oli 87,3.

2. Mis sündmusega algas teie arvates külm sõda? Põhjendage oma valikut. (1 p)

Ümbrikute kaupa oli võimalik näha kooli ühisjooni vastamisel – nii nagu õpetaja oli õpetanud. Potsdami konverentsi nimetati vähem, sagedasti toodi Berliini blokaad. Endiselt

leidus õpilasi, kes väitsid, et NSVL tekitas blokaadi tervele Berliinile või et SDV ja SLV olid juba enne blokaad olemas. Oli paar väga põhjalikku tööd, kus kirjeldati olukorda alates rahareformist ja selgelt esitati põhjendus, miks just konkreetne sündmus oli külma sõja alguseks. Keskmise sooritusprotsent oli 58,9.

3. Töö kaardiga. (3 p)

Kaardi ülesanne oli pigem lihtne, sellele osati ka tihti õigesti vastata. Enim kirjutati, et tegu on Teise maailmasõja järgse või külma sõja aegse kaardiga. Vea tegid need, kes kippusid dateerima ja tegid seda tihti valesti märkides aastaks 1945, mil Saksamaa ei olnud veel kaheks lõhenenud. Enim eksiti teadmiseiga, et Atlandi harta on külma sõja aegne sündmus. Kummalisena mõjuvad vastused, kus pole joonele kirjutatud number, vaid märksõnad (kui need olid õiged, said õpilased punkti). See näitab, et ei süveneta küsimuste sisusse. Keskmise sooritusprotsent oli 62,8.

4. Külma sõja avaldumisvormid olid näiteks propaganda, kriisid, võidurelvastumine, mõjuvõimu laiendamine kolmandatesse riikidesse. Mis neist kujutas suurimat ohtu rahule? Põhjendage oma seisukohta. (1 p)

Enim valiti kriise ja võidurelvastumist. Kriiside puhul põhjendati valikut tihti lähtudes Kuuba ehk Kariibimere kriisist – tuumasõja oht oli reaalne. Vastajad ei mõistnud mõnikord sõnade rahu ja rahulolu erinevust. Kriiside kõrval oli järgnevaks valikuks võidurelvastumine, ka siin toodi näide Kuuba kriisist lähtudes või lähtuti tuuma- või termotuumpommidest. Keskmise sooritusprotsent oli 85,6.

5. Vastake küsimustele, kasutades allikat ja oma teadmisi. (4 p)

Sisuliselt on eksamil Kuuba kriisi küsitud juba aastaid. Samuti kestab sama viga aastast aastasse: NSV Liit soovis viia Kuubale rakette, ei viinud lõpuks. Keskmise sooritusprotsent oli 80.

6. Kes poliitikutest aitas teie arvates kõige enam kaasa kommunistlike režiimide kokkuvarisemisele Ida-Euroopas? Nimetage poliitik ja selgitage tema panust kommunistliku süsteemi lagunemisse. (1 p)

Suhteliselt paljudes töodes oli pakutud Trumani doktriini ja Marshalli plaani. Ilmselt tegu sellega, et ei loetud küsimust põhjalikult läbi, nähtavasti aeti segi kommunismi pidurdamine ja kokkuvarisemine, seda ka tugevamate eksaminandide töodes. Mitmetes töodes oli liiduvabariikide asemel liiduriigid. Raskusi esineb nii NSV Liidu kui Ida-bloki lagunemise sisemiste ja väliste põhjuste nimetamisega. Peamine murekoht sel aastal oli asjaolu, et vastaja ei suutnud hoomata Ida-Euroopa mastaapi – vastati liialt ühest riigist lähtudes ning ei nähtud seotust terve Ida-Euroopaga. Keskmise sooritusprotsent oli 46,2.

II. Diktatuur ja demokraatia. 13 p.

1. Kas nõustute väitega, et Esimese maailmasõja tulemusena võitis demokraatia Euroopas? Tähistage sobiv vastusevariant ristiga (X) ja põhjendage oma seisukohta. (1 p)

Hea ülesanne, andis võimaluse esitada nii poolt- kui vastuargumente. Kontrollis oskust näha seoseid Esimese maailmasõja tulemuste ja diktatuuride kujunemise osas. Enamik vastajaid valis nõustumise variandi ja oskasid ka põhjendada. Keskmine sooritusprotsent oli 69,4.

2. Nimetage üks Euroopa riik, kus kehtestati enne Teist maailmasõda diktatuur. Nimetage sellele diktatuuririigile iseloomulikud arengujooned majanduse ja kultuuri valdkonnas. (2 p)

Enamus vastajaid pakkusid kas Saksamaad, Itaaliat või Nõukogude Liitu (paljudes töödes muidugi Venemaa), aga pakuti ka teisi diktatuuririike, nende hulgas ka Eestit ja osati ka välja tuua iseloomulikud jooned majanduses ja kultuuris. Peamine murekoht, et vastajad jäävad liialt pinnapealseks. Saaks ju tuua näiteid erinevatest diktaatorliku riigi tunnustest. Keskmine sooritusprotsent oli 78,1.

3. Mis riigiga on seotud järgnevalt loetletud sündmused ja märksõnad? Kirjutage sündmuse/märksõna ees olev number tabeli sobivasse lahtrisse. (2p) (7-8 õiget 2 p, 5-6 õiget 1 p)

Enim tekitas raskust kaheksas valik – pikkade nugade öö – mida tihti paigutati Itaalia juurde. Üks paremini vastatud küsimustest, seda nähtavasti ka selle tõttu, et ühe veaga sai veel 2 punkti. Keskmine sooritusprotsent oli 76,6.

4. Valige ülesandest 3 üks riik ja üks sündmus/märksõna, mis teie arvates iseloomustab kõnealust riiki kõige paremini ning seletage selle tähendust. (1 p)

Ülesanne oli õpilaste jaoks suhteliselt lihtne, keskmine sooritusprotsent oli 81.

5. Mispärast õnnestus Suurbritannias kahe maailmasõja vahel säilitada demokraatia? Esitage kaks põhjendust. (2 p)

Ülesanne osutus suhteliselt keeruliseks. Tihti osati nimetada pikka demokraatia traditsiooni. Samas jäädiski raskesse olukorda kui oli vaja näha seost tugeva majanduse ja demokraatia vahel. Keskmine sooritusprotsent oli 53,4.

6. Selgitage USA ja Saksamaa näitel, mille poolest sarnanesid ja mille poolest erinesid suure depressiooni ületamise teed diktatuuririikides ja demokraatimaades. (3 p)

Sarnaselt eelnevale ülesandele, osutus eksaminandidele väga keerukaks ülesandeks. Osa eksaminande ei saanud nähtavasti aru, et tuli tuua välja sarnasused ja erinevused suurest depressioonist ülesaamisest, vaid selle asemel toodi välja demokraatia ja diktatuuri võrdlused. Eksaminandid ei osanud nimetada lühidalt ja lihtsalt/ konkreetset. Harva osati nimetada „new deali“, sagedamini Saksamaa plaanimajandust ja panustamist sõjatööstusesse. See oli ülesanne, mida oli ka raske parandada. Keskmine sooritusprotsent oli 38,6.

7. Töö allikaga Lugege läbi tekstikatke ja vastake küsimustele. (2 p).

Osa eksaminande ei osanud tekstist vastust välja lugeda. Keskmine sooritusprotsent oli 64,2.

Omapäraseid väljendusi:

- rahareform Lääne-Berliinis – Nõukogude Liit tõi selle ettekäändeks, et alustada uut suurt sõda võimsamaks ja see oli põhjuseks, miks inimesed omavahel sõdisid
- Tuumapommi leiutamine – leiutati relv, mis oli liiga võimas, et seda oleks realselt saanud hakata kasutama
- Hruštšov – tuli sulaaeg, kus liidumaadelt lasti „kett kaelast“ ja neil oli vabam voli; kahjuks andis liiga palju järele
- GULAG – vangi-või sunnitöölaager, kus viidud töötasid oma viimase hingetõmbeni
- fašism – mafioosod ja maa-alused ärid, väga palju kuritegusid, vägivalda ja musta äri

IV OSA EUROOPA 19. SAJANDIL

Eestikeelsete tööde keskmine tulemus oli 4,8 punkti kõrgem venekeelsete tööde keskmisest.

Tütarlaste keskmine sooritus oli ligi 1,3 p parem kui noormeestel (tabel 21, tabel 22).

Tabel 21. Tulemused õppekeele põhjal

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
Eesti	818	93.06	16.91	67.65	0	18	25	6.38
Vene	61	6.94	12.08	48.33	0	13	25	7.46

Kokku	879	100.00	16.58	66.31	0	18	25	6.57
-------	-----	--------	-------	-------	---	----	----	------

Tabel 22. Tulemused eksaminandi soo järgi

	N	N (%)	keskm	sooritusprotsent	min	mediaan	max	st. hälve
M	391	44.48	15.86	63.45	0	17	25	6.53
N	488	55.52	17.15	68.61	0	19	25	6.55
Kokku	879	100.00	16.58	66.31	0	18	25	6.57

Hindajate tagasiside:

1. Kuidas mõjutas Prantsuse revolutsioon järgmisi eluvaldkondi? Tooge iga valdkonna kohta üks näide. (4 p)

Üldiselt osati ülesannet hästi vastata. Silma torkas mõnede eksaminadide termineid mitte mõistev keeletekasutus: kaotati täielik monarhia; koostati parlamendid või üldsõnalisus: rahva arvamus hakkas lugema. Antud ülesande keskmine sooritusprotsent oli 74,1.

Riigivalitsemine ja seadusandlus üks paremini vastatud osasid, sest vastusena sobisid nii absolutismi lõpp kui kodanikuõiguste kehtestamine või siis seisuste kaotamine, mida vastati ka järgmises valdkonnas tüüpvastusena.

Ühiskondlike suhete osas esines segi ajamist rahvusvaheliste suhetega, vastuseks kirjutati: suhted teistega paranesid (mõnel juhul halvenesid), naabritega enam ei tülitsetud. Väga tihti kasutati „Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsiooni” asemel mõistet „Inimõiguste deklaratsioon” ja seda ei loetud õigeks vastuseks.

Religiooni valdkonnas tüüpiline liialdamine ateismiga: inimesed hakkasid uskuma endasse, jumalat enam ei usunud jmt. Mõni eksaminand arvas, et katoliku kiriku asemele tuli luteri kirik ja teine arvas, et asjad olid just vastupidi. Paljud arvasid lihtsalt, et kiriku mõju vähenes ühiskonnas.

Mood tundus üks üldiselt vastatud ülesandeid ja enamasti rõhuti sellele, et mood muutus lihtsamaks. Samas ei kasutanud keegi mõistet ampiir, külla aga kasutati moe iseloomustamiseks määratlust klassitsistlik mood ja selle eest punkti ei saanud.

2. Tooge kaks näidet Napoleoni sõdade mõju kohta Saksamaa arengule. (2 p)

Mõnel juhul pakuti eelmise ülesande vastuseid ka Saksamaa kohta. Sageli tundus see osa olevat eksaminandidel lihtsalt õppimata jäänud. Enamasti vastati, et Napoleoni sõjad tõid

kaasa Saksamaa killustatuse vähenemise ja aitasid kaasa rahvustunde tõusule. Keskmine sooritusprotsent oli 50,2.

3. Viini kongressil lähtuti restauratsiooni, legitiimsuse, solidaarsuse ning tasakaalu põhimõtetest. Valige üks põhimõte ja selgitage, mida selle põhimõttega taotleti. Tooge üks näide selle põhimõtte rakendamisest. (2 p)

Enamasti oskasid vastanud eksaminandid valitud põhimõtet selgitada ja näiteid tuua. Samastuma kippusid restauratsioon ja legitiimsus. Mõnikord oli toodud tasakaalu põhimõtte näitena Prantsusmaa ümbritsemine puhverriikidest. Julgeoleku põhimõtet ei olnud valikus aga üldse pakutud. Üsna tihti toodi tasakaalu põhimõtte näiteks pigem eelmises ülesandes eeldatud Saksa Liidu loomist, mis hoidis ära tugeva Saksa riigi tekke, mida kõik kartsid. Keskmine sooritusprotsent oli 66,7.

4. Industrialiseerimine. (6 p)

4.1. Selgitage, mida tähendab industrialiseerimine. (1 p)

Sage vastus ilmselt 20.sajandi ajaloost Nõukogude Liidust pärit rasketööstuse eelisarendamine. Enamasti siiski õiged ja sobivad vastused. Eriti ülesande järgmistele küsimustele püüdsid vastata ka need, kes muidu jätsid vastused tühjaks. Keskmine sooritusprotsent oli 86,1.

4.2. Nimetage üks tunnus, mille poolest erines vabrik manufaktuurist. (1 p)

Enamasti toodi õigesti välja masinate kasutamine, kuid leidis üsna palju vastajaid, keda viis segadusse manufaktuuri mõiste. Küll pakuti erinevuseks suurst, toodangu hulka vms. Suur osa eksaminandidest ei teadnud, milles erinevus seisneb või ajasid käsitöö ja masinatöö manufaktuuris ja vabrikus segamini. Paljudel jäid vastused poolikuks, sest küsimus eeldanuks kahe poolega võrdlust. Osadel juhtudel nimetati, et vabrikus toimus töö masinatega, aga kuidas toimus töö manufaktuuris see jäi märkimata. Keskmine sooritusprotsent oli 51,3.

4.3. Nimetage kaks industrialiseerimise eeldust. (2 p)

Väga hästi vastatud ülesanne. Suur enamus oskas mingeid eeldusi välja tuua. Sageli selgitati lisaks nimetamisele ka eelduse sisu lahti. Paraku esines ka neid, kes ei saanud aru eelduse ja tagajärje erinevusest ja pakkusid eeldustena ka linnastumist, toodangu kasvu vms. Eeldusena ei läinud arvesse tarastamine ja Inglise kodanlik revolutsioon, sest neid võib vaadelda eelkõige tööstusliku pöörde eeldustena Inglismaal, aga mitte industriaalühiskonna kujunemise eeldustena. Keskmine sooritusprotsent oli 73,2.

4.4. Nimetage industrialiseerimise üks positiivne ja üks negatiivne tagajärg. (2 p)

Positiivseid ja negatiivseid tagajärgi suutis enamus eksaminande välja tuua ja nendega üldiselt probleeme ei tekkinud. Samas ei saanud õigeks lugeda väiteid, et industrialiseerimise negatiivne külg on linnastumine. Linnastumises kui protsessis ei ole iseenesest midagi halba ja kindlasti ei jäänud maapiirkonnad 19. sajandil inimestest sedavõrd tühjaks, et seal enam

töökäsi ei jätkunud. Paraku oli see eksamitöodes üsna levinud arusaam. Küllaltki sage oli keskkonna reostuse ja töötuse pakkumine negatiivsena. Keskmise sooritusprotsent oli 80,9.

5. Majandusõpetused. (2 p)

5.1. Nimetage majandusõpetus, mida iseloomustab lause „Rikkuse saladus ei peitu kaubanduses, rahas ega maas, vaid töös“. (1 p)

Eksaminandid vastasid antud ülesannet keskmiselt, selgelt oli eristav tugevama kontingendi ja nõrgema kontingendi sooritusprotsendid. Peamiste vastustena pakuti sotsialismi ja marksismi. Keskmise sooritusprotsent oli 45,6.

5.2. Nimetage majandusõpetus, mis pidas rikkuse allikaks maad ja põllumajandust. (1 p)

Kes eksaminandidest teadis vastust, see kirjutas. Samas, kes ei teadnud jättis vastamata. Probleeme oli ka õige nime kirjutamisega. Keskmise sooritusprotsent oli 53,1.

6. Poliitilised õpetused. (5 p)

6.1. Nimetage igale poliitilise õpetusele iseloomulik põhimõte 19. sajandil. (3 p)

Küsimus osutus keeruliseks, sest sellele vastati taaskord mitte 19. sajandi vaid 20. sajandi võtmes. Arvesse läksid need vastused, mis lähtusid 19. sajandi arusaamadest. Poliitiliste ideoloogiate puhul andis ilmselt tublisti tunda, et sama teemat õpitakse ka ühiskonnaõpetuses ja ilmselt oli seda õpitud ka ühiskonnaõpetuse riigieksamiks. Paljudes vastustes oleks nagu jätkunud eelmine ülesanne, sest pakuti just majandusega seonduvaid põhimõtteid – vaba turg, plaanimajandus vms. Keskmise sooritusprotsent oli 74,9.

6.2. Valige üks nimetatud poliitilistest õpetustest ja selgitage selle tekkepõhjust. (1 p)

Enam levinumaks valikuks valisid eksaminandid sotsialismi. Sotsialismi kirjeldati eelkõige tööliste halva ja õigusetu olukorraga. Valikute tegemise võimalus annab siiski teha valik sellise võimaluse kasuks, millele sa oskad selgitusi anda. Keskmise sooritusprotsent oli 65,4.

6.3. Millise poliitilise õpetusega haakub teie arvates kõige paremini R. Koehleri maalil kujutatud streik? Põhjendage oma arvamust. (1 p)

Eksaminandide hulgast leidis kõikide ideoloogiate pakkujaid ja kõikvõimalikke põhjendusi. Üsna sage oli pildi üksikasjalik kirjeldamine ilma selle mõtet väga mõistmata – naine seisab ja nõuab naiste õigusi; torukübaras mees võimu esindaja, kellelt nõutakse õigusi jne. Keskmise sooritusprotsent oli 53,8.

7. Miks võib O. von Bismarcki pidada üheks olulisemaks poliitikuks Saksamaa ajaloos? Põhjendage kahe näite abil. (2 p)

Küllaltki paljud eksaminandid jätsid selle küsimuse vastamata, nagu ei oleks selleks üldse valmistunud. Vastanute peamised märksõnad raua ja vere poliitika ning erinevate sõdade loetelu. Suhteliselt sageli pakuti üldist sõjaväekohustust. Keskmise sooritusprotsent oli 60,4.

8. Rahvuslikus liikumises võib eristada järgmisi etappe: elitaarne; seltsiliikumine; rahvuslik poliitiline liikumine; võitlus oma riigi rajamise eest. Valige kaks etappi ja tooge näide selle avaldumisest Saksamaa ajaloos. (2 p)

Peamiseks veaks oli Saksamaa rahvusliku liikumise ja Hitleri ning natsionaalsotsialismi omavaheline segiajamine. Seda viga esines üsna massiliselt. Kellel neid seoseid ei tekkinud, said rahvusliku liikumise etappide nimetamise ja sobivate näidete leidmisega kenasti hakkama. Sageli pakuti näidetena üliõpilasliikumist ja laulupidu. Vahel aeti segi rahvuslik poliitiline liikumine ja võitlus oma riigi eest. Keskmise sooritusprotsent oli 59,4.

Omapäraseid väljendeid:

- Võitlus oma riigi rajamise eest. Wartburgis toimunud demonstartsioon kus põletati Metternichi süsteemiga sümboleid ja Bastille'i kindluse ning Notre Dream'i katedraali vallutamine.
- Sotsialism. Pildil rahvas, kes pole rahul sest kaup on puudu – sotsialismiga käib kaasas plaanimajandus milles on alati defitsiit.
- Sotsialism. Inimesed seisid järjekorras, et tööle minna, arvatavasti mõnda vabrikusse.
- Religioon: Tekkis palju kultide organeid, kuid kristlus oli nõrgenemas
- Vabrik oli üks. Manufaktuure võis olla igal pool ja need sõltusid üksteisest, olid nõ „õed-vennad”.

LISA TABELID

Tabel 23. Eksamitöö osade tulemuste korrelatsioonid omavahel ja kogutulemusega.

	OT1	OT2	OT3	OT4	Tulemus
OT1	1.00	0.65	0.61	0.64	0.82
OT2	0.65	1.00	0.77	0.75	0.90
OT3	0.61	0.77	1.00	0.74	0.89
OT4	0.64	0.75	0.74	1.00	0.90
Tulemus	0.82	0.90	0.89	0.90	1.00

Tabel 24. Eksamitöö teemade lahendatus, sooritusprotsent sugude ja õppekeelte lõikes.

	miinimum	keskmine	keskmine. protsent	maksimum	M	N	Eesti	Vene	Eesti M	Eesti N	Vene M	Vene N
Pöördepunktid_Eesti_ajaloos	1	7.99	61.43	13	60.55	62.14	62.43	48.05	61.50	63.19	47.34	48.57
Eesti_20.saj_esimesel_poolel	0	7.69	64.05	12	64.64	63.58	64.68	55.60	65.16	64.29	57.37	54.29
Rahvusvahelised_suhted_20.sajandil	0	8.73	72.77	12	75.72	70.41	73.21	66.94	76.21	70.79	68.91	65.48
Diktatuur_ja_demokraatia	0	8.12	62.46	13	64.45	60.86	63.04	54.60	65.23	61.28	53.55	55.38
Euroopa_19.sajandil	0	16.58	66.31	25	63.45	68.61	67.65	48.33	64.77	69.98	44.92	50.86

Tabel 25. Eksami ülesannete lahendatavus, sooritusprotsent sugude ja õppekeelte lõikes

	miinimum	keskmine	keskmine. protsent	maksimum	M	N	Eesti	Vene	Eesti M	Eesti N	Vene M	Vene N
Osa2_ÜII_1	0	2.70	67.49	4	65.98	68.70	68.52	53.69	66.99	69.76	51.92	55.00
Osa2_ÜII_2	1	2.13	71.07	3	66.58	74.66	72.09	57.38	67.76	75.57	50.00	62.86
Osa2_ÜII_3	0	2.08	51.91	4	53.45	50.67	52.84	39.34	54.25	51.71	42.31	37.14
Osa2_ÜII_4	0	1.08	53.92	2	54.86	53.18	54.95	40.16	55.62	54.42	44.23	37.14
Osa2_ÜII_I_1	0	0.80	40.16	2	39.39	40.78	41.26	25.41	40.27	42.05	26.92	24.29
Osa2_ÜII_I_2	0	1.00	49.94	2	47.70	51.74	51.16	33.61	48.22	53.53	40.38	28.57
Osa2_ÜII_I_3	0	0.81	80.55	1	81.84	79.51	80.68	78.69	81.92	79.69	80.77	77.14
Osa2_ÜII_I_4	0	1.17	58.36	2	58.95	57.89	58.44	57.38	59.45	57.62	51.92	61.43
Osa2_ÜII_I_5	0	1.57	78.56	2	79.54	77.77	78.42	80.33	79.86	77.26	75.00	84.29
Osa2_ÜII_I_6	0	2.34	78.01	3	80.90	75.68	78.97	65.03	81.46	76.97	73.08	59.05
Osa3_ÜII_1	0	1.75	87.32	2	87.60	87.09	87.71	81.97	88.22	87.31	78.85	84.29

Osa3_ÜII_2	0	0.59	58.93	1	60.10	57.99	58.80	60.66	60.27	57.62	57.69	62.86
Osa3_ÜII_3	0	1.89	62.84	3	64.88	61.20	63.24	57.38	65.30	61.59	58.97	56.19
Osa3_ÜII_4	0	0.86	85.55	1	88.24	83.40	85.57	85.25	88.22	83.44	88.46	82.86
Osa3_ÜII_5	0	3.19	79.86	4	85.49	75.36	80.32	73.77	85.89	75.83	79.81	69.29
Osa3_ÜII_6	0	0.46	46.19	1	48.59	44.26	47.68	26.23	50.14	45.70	26.92	25.71
Osa3_ÜII_I_1	0	0.69	69.40	1	69.82	69.06	70.78	50.82	70.96	70.64	53.85	48.57
Osa3_ÜII_I_2	0	1.56	78.10	2	80.56	76.13	78.73	69.67	81.37	76.60	69.23	70.00
Osa3_ÜII_I_3	0	1.53	76.56	2	79.80	73.98	76.34	79.51	79.73	73.62	80.77	78.57
Osa3_ÜII_I_4	0	0.81	81.23	1	81.84	80.74	81.54	77.05	82.47	80.79	73.08	80.00
Osa3_ÜII_I_5	0	1.08	53.81	2	55.75	52.25	54.46	45.08	57.26	52.21	34.62	52.86
Osa3_ÜII_I_6	0	1.16	38.64	3	39.30	38.11	39.28	30.05	39.91	38.78	30.77	29.52
Osa3_ÜII_I_7	0	1.28	64.22	2	68.03	61.17	65.16	51.64	69.04	62.03	53.85	50.00
Osa4_ÜI_1	0	2.96	74.12	4	70.33	77.15	76.04	48.36	72.19	79.14	44.23	51.43
Osa4_ÜI_2	0	0.59	58.93	1	60.10	57.99	58.80	60.66	60.27	57.62	57.69	62.86
Osa4_ÜI_3	0	0.71	70.65	1	74.17	67.83	71.15	63.93	74.79	68.21	65.38	62.86
Osa4_ÜI_4	0	4.46	74.25	6	74.17	74.32	75.39	59.02	75.30	75.46	58.33	59.52
Osa4_ÜI_5	0	0.99	49.37	2	40.28	56.66	51.16	25.41	41.92	58.61	17.31	31.43
Osa4_ÜI_6	0	3.44	68.76	5	67.31	69.92	69.56	58.03	68.05	70.77	56.92	58.86
Osa4_ÜI_7	0	1.21	60.35	2	58.95	61.48	61.00	51.64	59.59	62.14	50.00	52.86
Osa4_ÜI_8	0	1.19	59.39	2	54.60	63.22	61.43	31.97	56.44	65.45	28.85	34.29